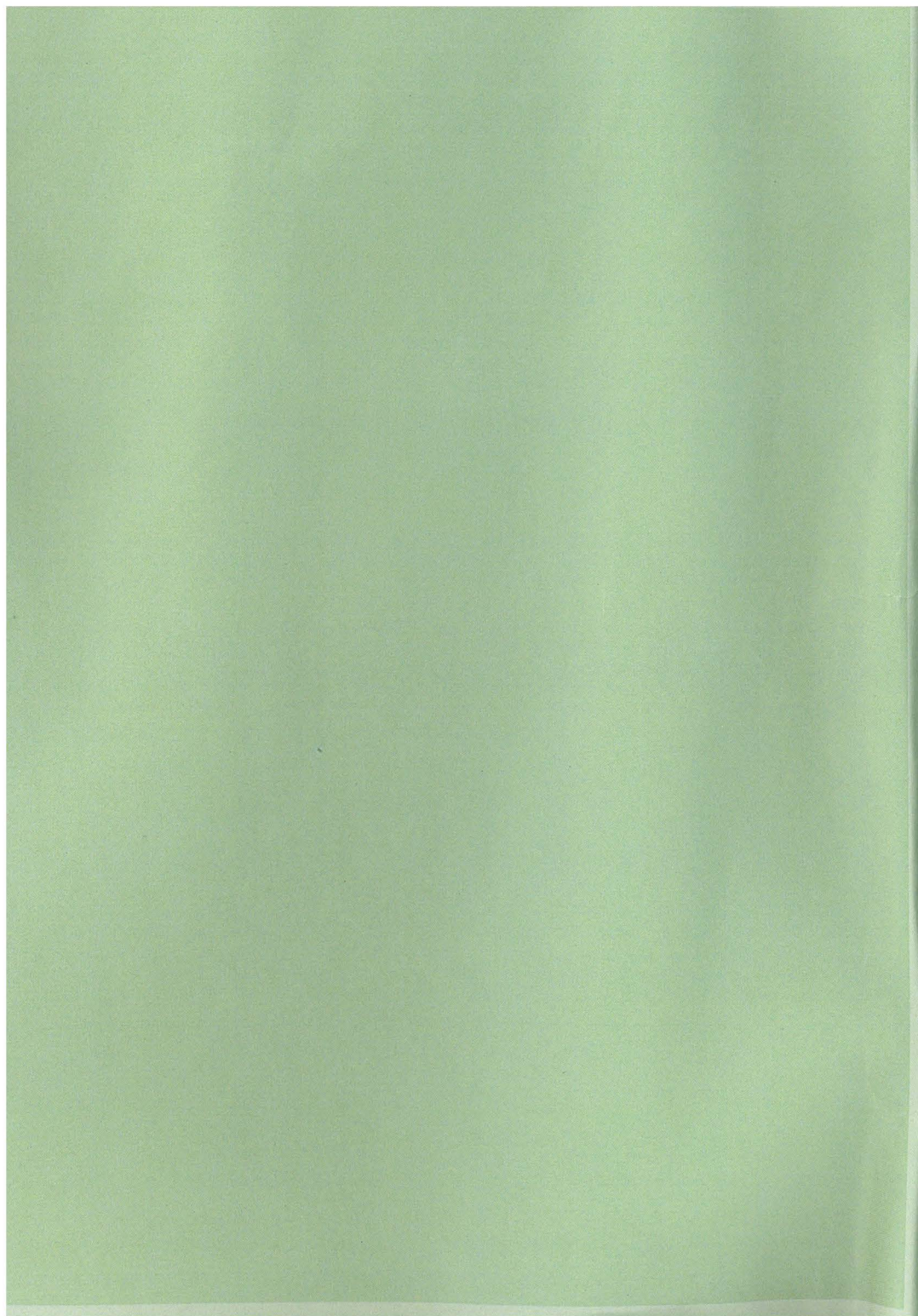

Guia de senderisme

ARTANA

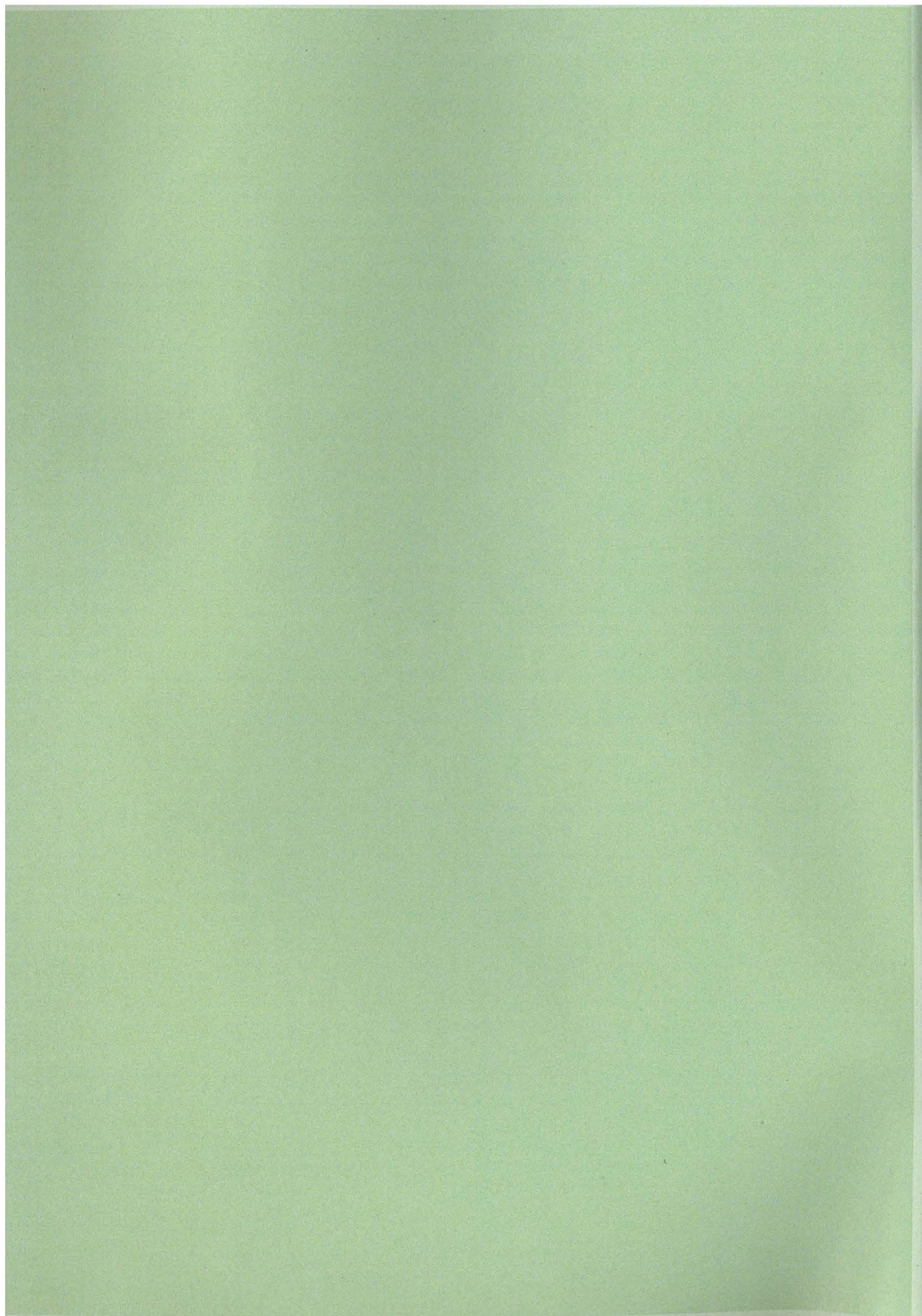

AUTOR: JOSÉ VILAR SÁNCHEZ

Guia de senderisme

ARTANA

ÍNDEX

- MAPA GENERAL	6
- INTRODUCCIÓ I FUNCIONAMENT	8
- CAMINA SENSE DEIXAR RASTRE	10
- RUTES:	
- RUTA MINERA	12
- PLA DE MARCO - ERMITA STA. CRISTINA	14
- FONEDORS	16
- XANQUET - XAUTENA	18
- RÀPITA - PENYES ALTES	20
- GAMELLÓ - PENYES BLANQUES	22
- COVA DEL TINENT - COVA DEL TRONC	24
- PENYA L'ÀGUILA - CERVERETES	26
- CLOTXÓ DE XURRA - PUNTAL	28
- CASTELLETS	30
- MALLADES - PENYA LEIXOS	32
- BIBLIOGRAFIA.....	34

MAPA GENERAL

MAPA GENERAL

RUTA MINERA

PLA DE MARCO – ERMITA STA. CRISTINA

FONEDORS

XANQUET - XAUTENA

RÀPITA – PENYES ALTES

GAMELLÓ – PENYES BLANQUES

COVA DEL TINENT – COVA DEL TRONC

PENYA L'ÀGUILA – CERVERETES

CLOTXÓ DE XURRA – PUNTAL

CASTELLETS

MALLADES – PENYA LEIXOS

INTRODUCCIÓ I FUNCIONAMENT

Aquest projecte ha estat creat per un veí del poble d'Artana, dirigit per a tot el poble i per a la gent d'altres llocs que vulga conèixer un poc més sobre les nostres muntanyes i tot el que aquestes amaguen.

Ha estat motivat pel recent interès d'alguns veïns en netejar i tornar a obrir sendes que en el passat es transitaven diàriament. Amb el pas dels anys i la caiguda dels treballs a la muntanya i l'hort, aquests camins han anat perdent-se fins al punt de ser impossible caminar per ells. Molts d'aquests camins conduïen a coves, clotxons o llocs amb molta història.

Les rutes s'han seleccionat perquè la majoria de la gent pugui gaudir-les. Tenen distàncies que van des dels 7 fins als 14 km. Algunes d'elles tenen un desnivell un poc més elevat però totalment assequible.

Estan pensades també per a la gent que vulga fer esport, moltes d'elles comparteixen trossos de camí o passen molt prop unes d'altres, d'aquesta manera es poden crear recorreguts molt més llargs si ajuntem diferents rutes.

EN CADA RUTA APAREIX A LA PART INFERIOR UN ENLLAÇ A LA PÀGINA WEB DE WIKILOC ON ESTARAN MÉS CLARES LES INDICACIONS I L'OPCIÓ DE DESCARREGAR ELS TRACKS PER A PODER SEGUIR-LOS AMB EL GPS. CAL ACCEDIR DES DEL NAVEGADOR, JA QUE EN L'APLICACIÓ PER AL MÒBIL NO APAREIXEN LES INDICACIONS. ACÍ DEIXE UN ENLLAÇ A UN SENZILL TUTORIAL ON S'EXPLICA COM DESCARREGAR LES RUTES PER A PODER-LES SEGUIR DIRECTAMENT AMB EL GPS DEL MÒBIL.

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu al Tutorial GPS.

INTRODUCCIÓ I FUNCIONAMENT

Al meu perfil de Wikiloc podreu trobar altres rutes per a conèixer el poble. En el perfil també deixaré un enllaç per descarregar l'última versió de la guia en format PDF.

Cal recordar que aquestes sendes poden estar un poc brutes, ja que es mantenen obertes gràcies a la gent que passa regularment. Per això vos anime a tots a transitar-les i ajudar a mantindre-les, sempre respectant la muntanya i no deixant residus o pintades. La persona que passarà després de tu també vol trobar la muntanya com tu l'has trobada.

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu al meu perfil de Wikiloc.

Agraïments:

- A Santi Moros, per preguntar a la gent major del poble on estaven aquests camins perduts, i tornar-los a deixar com estaven antigament, obrint molts quilòmetres de senda i donant la possibilitat de recórrer la muntanya ràpidament, ja que abans sols es podia accedir per pistes en les quals es necessitava molta més distància i temps per a arribar al mateix lloc.
- Al grup excursionista que han col·locat senyals en la majoria de sendes perquè tota la gent pugui seguir-les.
- A l'A.C. Amics d'Artana per la seua col·laboració en els tràmits d'impressió d'aquest document.
- I en general a tota la gent que es preocupa per la naturalesa i les nostres muntanyes.

CAMINA SENSE DEIXAR RASTRE

Deixa el lloc més net que quan vas arribar. No tires fem a terra.

Respecta el camí i atén als senyals de les pistes. No prengues dreceres.

El foc és el major enemic de les muntanyes. No encengues fogueres ni fumes.

Contempla les plantes sense destrossar-les. No arranques flors.

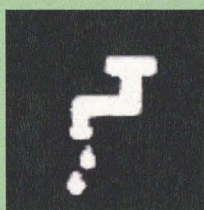

Observa els animals sense molestar-los. No els crides ni seguisques.

CAMINA SENSE DEIXAR RASTRE

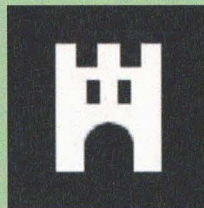
No acampes. Utilitza les cases rurals i allotjaments que hi ha al poble.

Cuida les fonts i llocs amb aigua. No els contamines.

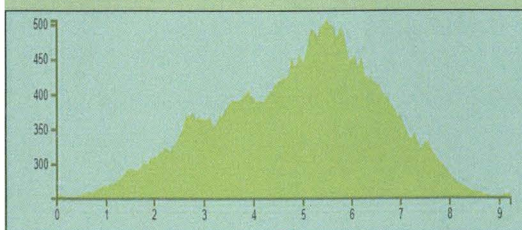

Oblida't dels vehicles a motor. Disfruta del silenci i el cant de les aus.

Respecta el patrimoni històric i cultural. Evita accions que puguin deteriorar-lo.

RUTES PER ARTANA: RUTA MINERA

	9,22 Km		Sí
	309 m		506 m
	309 m		251 m
	Fàcil		3:00 h

En aquesta ruta visitarem algunes de les mines que hi ha a Artana. La mineria va ser una indústria molt important per al poble i la gent que venia de diferents punts d'Espanya per a treballar. Començarem pujant per la pista de la "Mina 800" i després agafarem una senda per a acabar pujant per la pista de la "Cuadra". La tornada a casa es farà completament per la pista de la "Cuadra".

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

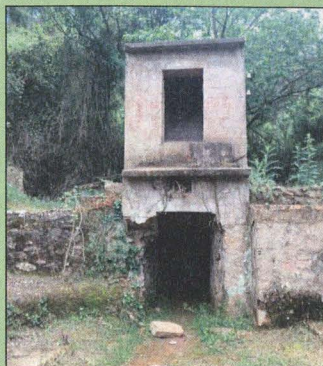
RUTES PER ARTANA: RUTA MINERA

LLOCS D'INTERÉS:

MINA 800: Només compta amb una galeria recta de 800 metres de longitud, per això rep el nom de mina 800. El fet que només siga una galeria dificultava molt els treballs en el seu interior i provocava problemes de salubritat a causa de la poca ventilació.

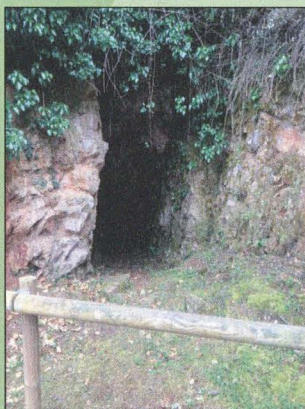
COTO MINER VERGE DE L'EMPAR: LA SEUA EXPLORACIÓ ÉS ALTAMENT PERILLOSA PEL GRAN PERILL D'ESFONDRAMENTS QUE ES PRODUEIXEN AL SEU INTERIOR.

És una mina de ferro utilitzada ja en l'època dels romans, el seu interior és laberíntic perquè aprofita conductes naturals que es combinen amb els artificials. El desnivell màxim de les galeries subterrànies és de 202 metres, mentre que el desnivell entre la boca més elevada de les 8 boques que té el conjunt subterrani i la més baixa és de 184 metres. Podem dividir el sistema en dos sectors ben diferenciats, un superior i un altre inferior. Aquests sectors estan units per un espectacular pou de 71 metres.

Mina de l'Aigua.

L'entrada inferior, coneguda com a "Galeria de l'Aigua", dona pas a una galeria rectilínia de diversos centenars de metres, que desemboca en una sèrie de pisos; 4 per davall i 2 per dalt. El pis inferior d'aquesta zona, representa el punt més profund de tot el sistema. Els pisos superiors connecten amb galeries naturals, formades per sales amb grans blocs de pedra.

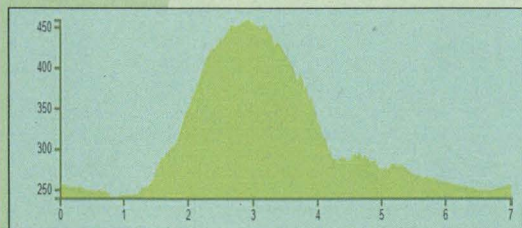
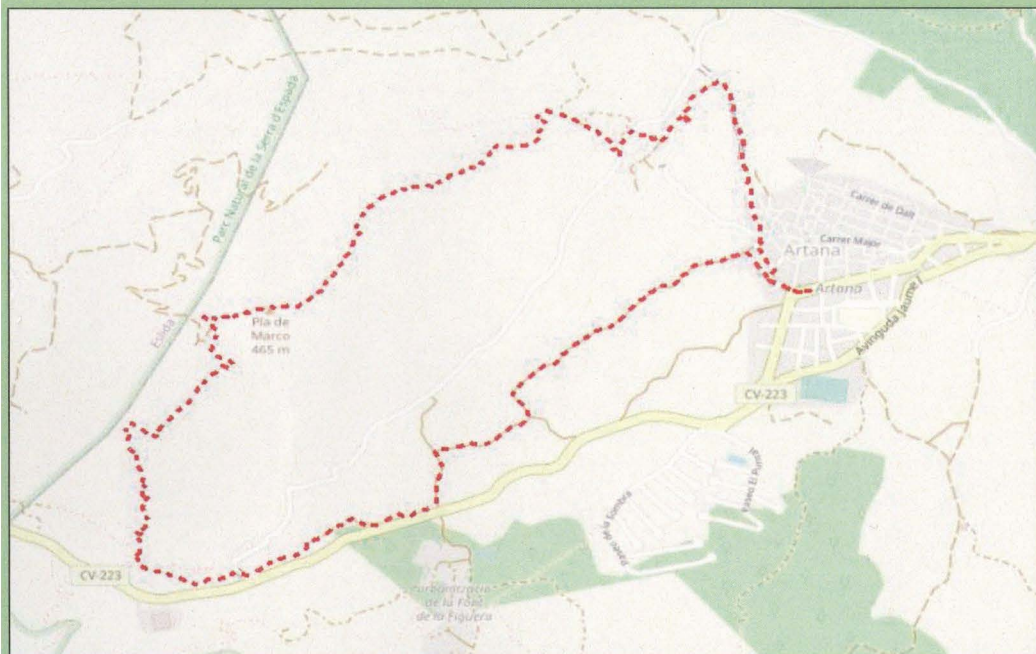
Mina del Cavall.

Des de la "Galeria del Cavall" trobem 7 pisos per davall i 4 per dalt. Els de baix descendeixen al voltant del pou i ens porten a la "Sala de l'Hibernació". La part superior d'aquesta sala es troba parcialment il·luminada per la gran boca del "Pou de les Rates Penades". Aquesta cavitat alberga la major colònia de rates penades coneguda fins hui a la Comunitat Valenciana, amb més de 23.000 exemplars de rat penat de cova (*Miniopterus schreibersii*).

D'aquesta mina es va extraure baritina entre els anys 1947 i 1949 i hematites per als Alts Forns del Mediterrani de Sagunt entre els anys 1953 i 1966. L'exploració es va interrompre per l'excessiu contingut en sofre del mineral, malgrat no haver-se esgotat encara el jaciment.

La "Galeria de l'Aigua" es va excavar per a desaiugar la mina, perquè en 1962 va patir una inundació amb pèrdua del filó i des d'aquell moment s'aprofita per a proveir d'aigua la població.

RUTES PER ARTANA: PLA DE MARCO - ERMITA

 7,02 Km	 Sí
 230 m	 463 m
 230 m	 238 m
 Fàcil	 2:30 h

La ruta comença baixant cap a "La Sanca". Ens desviarem per a buscar les dos sèries i tornarem al "Camí de la Solana". Començarem a pujar per una senda que ens portara dalt del Pla de Marco. Caminarem fins al mirador i baixarem cap a l'Ermita de Santa Cristina. Tornarem pel camí Vell d'Artana a Eslida i ens desviarem pel Mig de l'Horta per arribar de nou al poble.

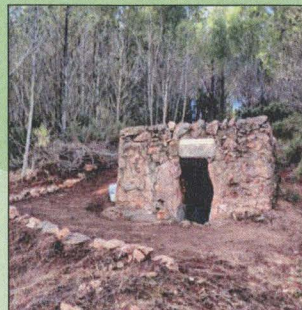
Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

RUTES PER ARTANA: PLA DE MARCO - ERMITA

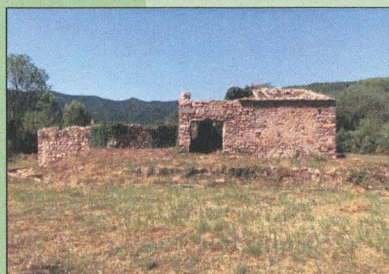
LLOCS D'INTERÉS:

LLAVADOR: Construït en un reguer molt estret, s'accedeix a ell per unes escales de pedra. Les pedres de la vora del reguer són planes, açò era perfecte per rentar la roba antigament. Ha estat ocult entre la vegetació durant molts anys, però fa poc de temps que es va netejar i recuperar.

CLOTXÓ: Es tracta d'una concavitat escarbada en la roca i coberta amb una cúpula de pedres. La seua funció era recollir i emmagatzemar l'aigua de pluja. Es construïa en zones d'ombra per a evitar que s'evaporara el líquid. En la part superior hi ha un forat amb un acudidor perquè s'ompliga.

Clotxó.

Exterior de la sènia.

SÍNIA/SÉNIA: Es una màquina d'elevat aigua. Consisteix bàsicament en una roda vertical que és accionada per un animal o bé per la força del corrent d'aigua o fins i tot del vent, té planta circular i estava destinada a l'hort.

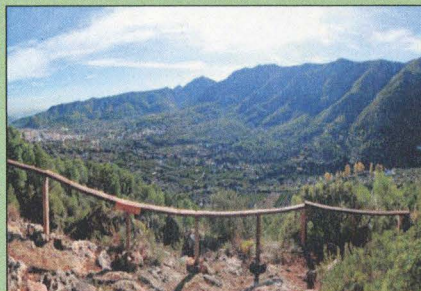
Normalment es feia servir en els regadius tradicionals i per a l'abastiment d'aigua. Actualment s'han substituït per bombes i altres procediments.

S'empra en els horts per a l'elevació de l'aigua de pous poc profunds, principalment en llocs baixos i profunds, seguint el principi del rosari hidràulic.

Es pot accedir al seu interior per veure les guies on girava la sènia. S'aconsella portar una bona llum ja que amb el flash del mòbil no és suficient.

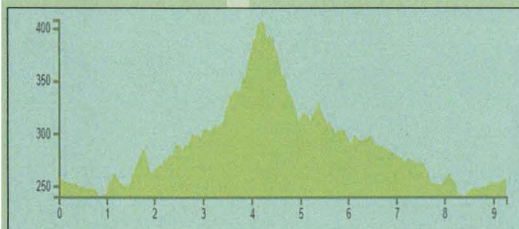
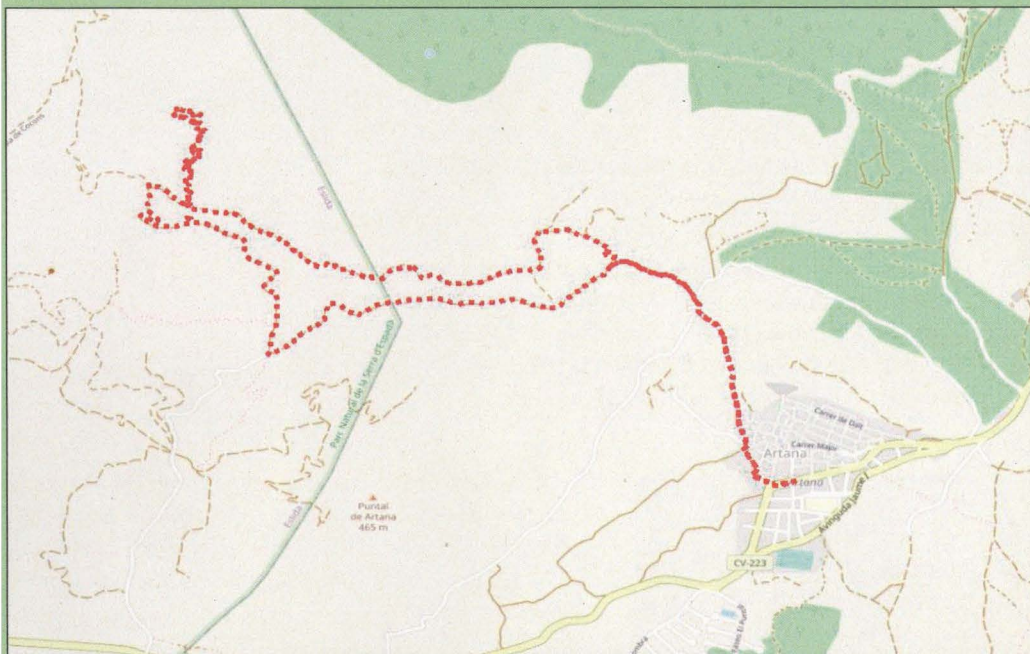
MIRADOR DEL PLA DE MARCO: Es una gran penya, des d'on es pot observar tota la serra de l'Ombria, el Puntal, l'Ermita, gran part del poble i al fons la Mediterrània.

COLMENAR: Es tracta d'un gran corral on antigament es guardaven les colmenes, té uns grans escalons per a col·locar-les i estava orientat cap al sud-est perquè el sol entrara la major part del dia.

Mirador del Pla de Marco.

RUTES PER ARTANA: FONEDORS

	9,27 Km		Sí
	216 m		408 m
	216 m		240 m
	Fàcil		2:45 h

Aquesta ruta ens dirigirà cap a les ruïnes dels antics forns on se separava el mercuri del mineral, després seguirem endavant per a arribar a la mina d'on s'extreia la matèria primera. Tornarem cap al poble per la pista de "Vilambuig".

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

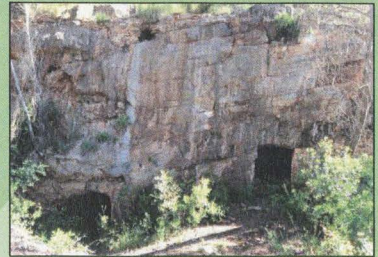
RUTES PER ARTANA: FONEDORS

LLOCS D'INTERÉS:

FORNS FONEDORS: Els forns de bustamante o d'aludeles consistien en una construcció que en la part baixa tenia el cremador on s'introduïa la llenya, i uns fumerals laterals per a l'evacuació del fum. A la part de dalt hi havia una cambra on es dipositava el material (cinabri), que una vegada gasificat per l'alta temperatura, es concentrava en la cúpula sense obertura a l'exterior. En refredar-se el fonedor, s'apegava el mercuri líquid a les parets fins que pel seu pes baixava fins a una basseta d'on finalment era recollit amb botelles metàl·liques. Aquestes botelles eren de 2'5 litres i el seu pes ascendia a 34'5 Kg.

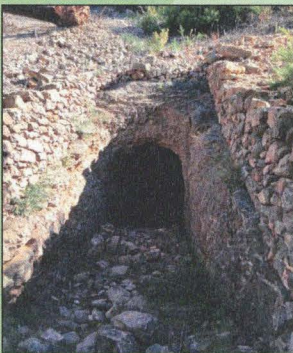
MASIA DE L'ANGLÉS: Es tracta de dues cases, una d'elles residencial, en estat ruïnós per causa de la guerra de 1936 al 39, unes dependències annexes en el mateix estat, una finca agrícola abandonada i una mina.

MINA DE MERCURI: També coneguda com a Mina de l'Anglés, topònim de mitjans del segle XX, perquè l'explotava un enginyer anglès que vivia en la masia.

Mina de Mercuri (Entrada superior).

L'origen d'aquesta mina de cinabri (sulfur de mercuri) és l'interés de la corona espanyola per l'obtenció de mercuri en el segle XVIII, del qual Espanya era deficitària i ho necessitava per a extraure l'or i la plata de les mines d'Amèrica per mitjà de la tècnica de l'amalgama.

Mina de Mercuri (Entrada inferior).

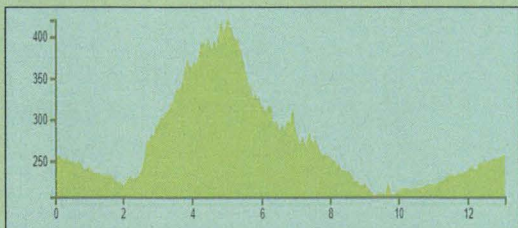
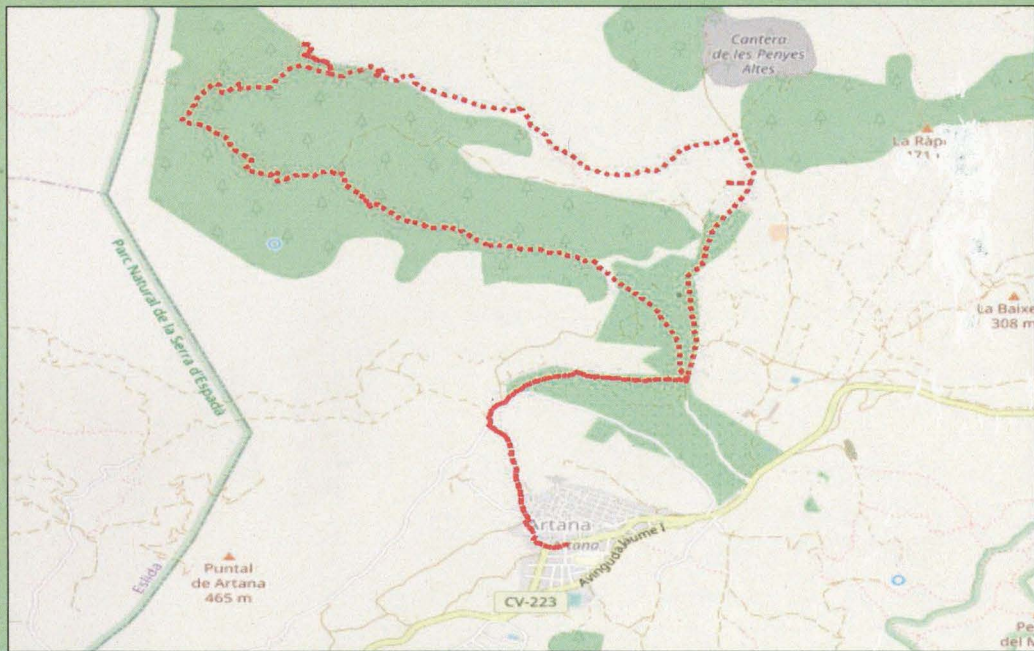
En la passada guerra civil espanyola (1936-39), aquesta mina va servir de refugi per a habitants de la població d'Artana (a Artana, aquesta mina és coneguda amb el nom dels Fonadors). El recorregut de la planta superior de la mina posseeix tres boques principals, per les quals es pot accedir còmodament. En aquest sector les galeries són molt àmplies, arribant inclús als 6 metres d'amplada. Compta amb un pou de 14,5 metres de profunditat i 2 x 2.25 metres de secció.

La 4a boca és l'única que accedeix a la part de galeries inferiors. En la base del mencionat pou naixen altres dues galeries. La galeria del mig és la més cridanera, formada per una galeria escalonada amb aigua en un punt mitjà d'aquesta.

La xarxa de galeries inferiors és més simètrica i rectilínia que les superiors. El recorregut real del complex de galeries inferiors ascendeix a 220 metres. A penes hi ha vetes de cinabri i no hi ha apuntalaments en les parets, perquè la roca és molt compacta.

La mina resulta atractiva per a ser explorada, en cap moment passa a ser aclaparador. No cal portar material tècnic, però sí que s'aconsella portar una llum potent, ja que amb el flaix del mòbil no és suficient.

RUTES PER ARTANA: XANQUET - XAUTENA

	13,08 Km		Sí
	260 m		420 m
	260 m		206 m
	Moderat		3:30 h

Deixarem el poble en direcció “Camí Rebó” per a dirigir-nos a la senda de Xanquet i començar a pujar fins a arribar a la “Pista de Xautena”, seguint aquesta pista ens portarà al “Camí d’Onda” i per aquest tornarem cap a Artana.

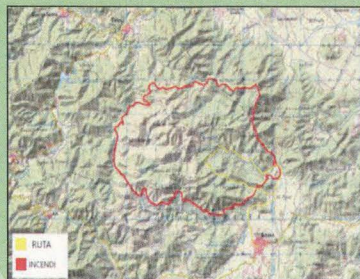
Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

RUTES PER ARTANA: XANQUET - XAUTENA

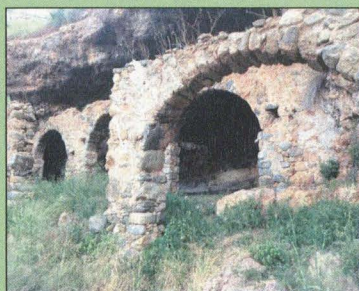
LLOCS D'INTERÉS:

Aquest recorregut es desenvolupa majoritàriament en la zona afectada per l'incendi forestal de juliol de 2016. Aquest incendi va abraçar una superfície de 1.600 hectàrees afectant els termes municipals d'Artana, Eslida, Onda, Alcudia de Veo i Tales. Es pot observar com la vegetació baixa ja ha tornat a conquerir tot el territori, però els arbres encara no han començat a créixer i el paisatge que ens envolta és molt trist.

Després d'uns anys, els pins cremats han caigut a causa del vent i han deixat alguns camins i sendes intransitables. L'incendi va deixar a la vista tots els bancals que tenen fets aquestes muntanyes i les hores de feina que es van invertir per a fer-los.

Mapa de l'extensió de l'incendi forestal que va cremar la zona el juliol de 2016.

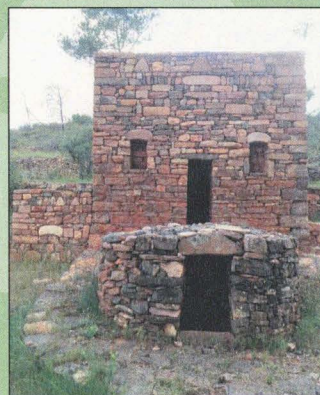
Corral de Xautena.

POUET DE XAUTENA: És un xicotet pou d'origen natural. Està situat dins del barranc, en una zona on té ombra durant tot el dia. Açò fa que el pou tinga aigua durant tot l'any. Al costat del pou hi ha un xicotet abeurador.

CORRAL DE XAUTENA: Es tracta d'una cova de grans dimensions on antigament es guardava el bestiar. La coberta de teula va caure fa molt de temps però les filades d'arcs encara es conserven en bon estat.

CASETA DEL TIO XOTO: És un conjunt de gran valor cultural, format per una caseta principal de planta quadrada, amb el sòl empedrat amb cudols que dibuixen radis i circumferències. En el sostre de la part interior trobem una cúpula de gran bellesa. La resta del conjunt és un aljub; excavat en la penya, de planta circular que feia de terrassa de la caseta.

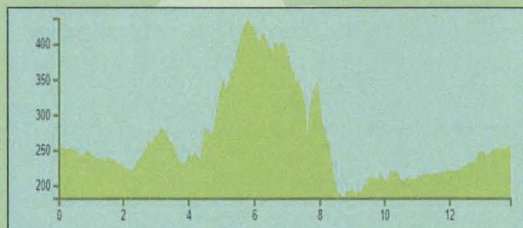
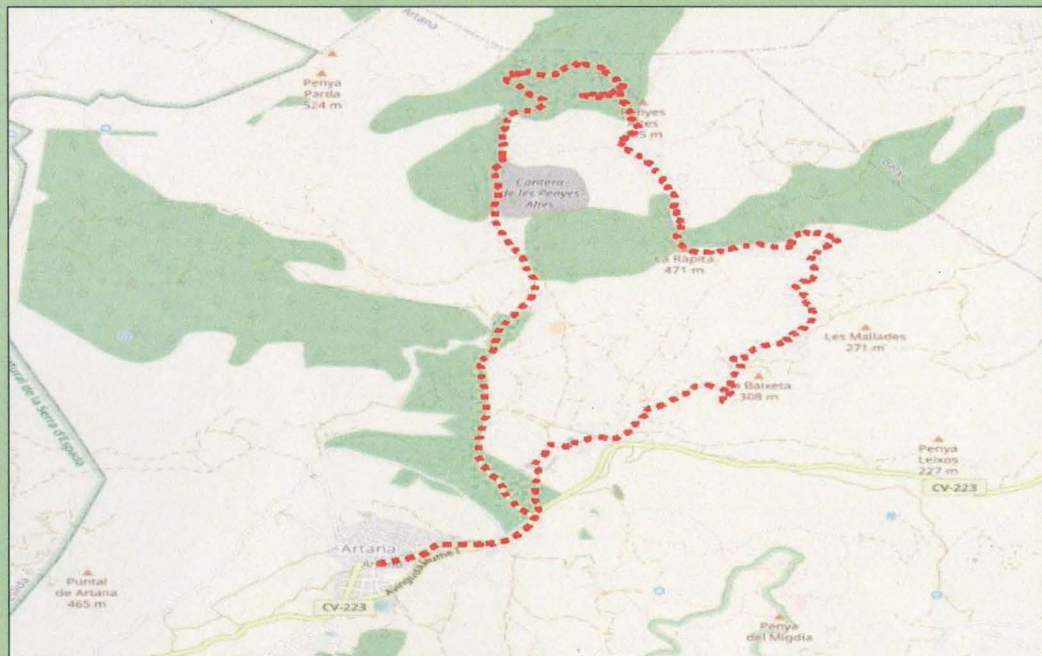
La caseta del tio Xoto és un conjunt arquitectònic construït amb la tècnica de la pedra seca. Aquesta tècnica està en risc a causa de l'abandonament dels cultius. La caseta té detalls molt bonics, i unes tonalitats rogenques típiques de la geologia arenisca circumdant. La barraca servia de refugi als treballadors del camp tot l'any enfront de les adversitats del clima.

Caseta del tio Xoto.

A la segona dècada del segle XXI va ser objecte d'una restauració que li ha tornat la seva esplendor.

RUTES PER ARTANA: RÀPITA – PENYES ALTES

	13,85 Km		Si
	401 m		436 m
	401 m		186 m
	Moderat		4:30 h

Deixarem el poble en direcció al colladet de Betxi i ens desviarem cap al colladet de Parrús. Pujarem fins al pic de la Ràpita i crestejant arribarem fins al mirador de les Penyes Altes. Baixarem fins al camí d'Onda i per aquest tornarem cap al poble.

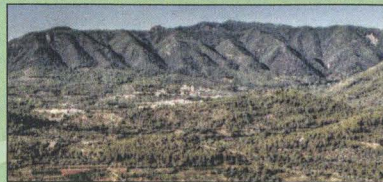

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

RUTES PER ARTANA: RÀPITA – PENYES ALTES

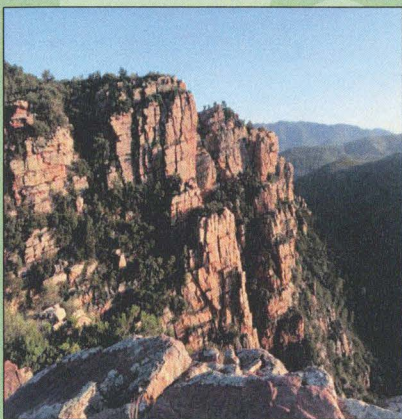
LLOCS D'INTERÉS:

PIC RÀPITA: L'avantatge d'aquest cim és que està rodejat per un terreny molt pla en la part més pròxima al poble, açò ens deixa veure el poble i les altres muntanyes que l'envolten. Des de dalt podem veure diferents llocs, com per exemple: els Castells de Castro i Artana, l'ermita d'Artana, les Penyes Blanques i en general tota la montanya de l'Ombria.

Vistes des del Pic de la Ràpita.

MIRADOR PENYES: Es tracta d'una gran penya que té una zona plana a la part més alta. Des d'allí es té una gran panoràmica de tot el terreny que ens envolta.

Vistes des del mirador de les Penyes Altes.

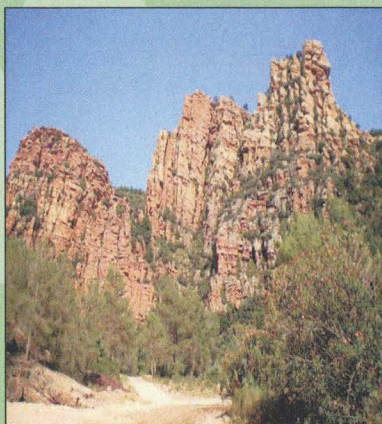
BERENADOR DE LES PENYES: En la part dreta del camí trobarem un parador amb vista a les Penyes Altes des de Baix. Trobarem un cartell informatiu i una taula en la qual podem aprofitar per a menjar alguna cosa i recuperar forces.

PENYA TIRADORA: Com a activitat lúdica, en passar per la Penya Tiradora s'entretenien a llançant pedres, quasi ningú no arribava a passar-les per dalt d'aquesta roca, però qui ho aconseguia era un campió. Eren una espècie de "jocs olímpics" a escala local en aquest esport tan ancestral. En les competicions a la Penya Tiradora, els pastors com a bons llançadors de pedra, guanyaven quasi sempre als agricultors locals.

PEDRERA: Aquesta pedrera va començar l'extracció de material l'any 2001, malgrat el descontentament de gran part dels veïns d'Artana. La matèria primera extreta eren arenes i graves de quarsita, utilitzades com a balast en camins i ferrovies. La pedrera va cessar la seua activitat al febrer de 2008.

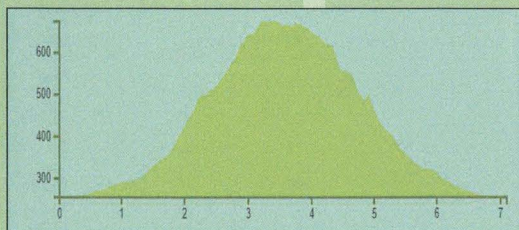
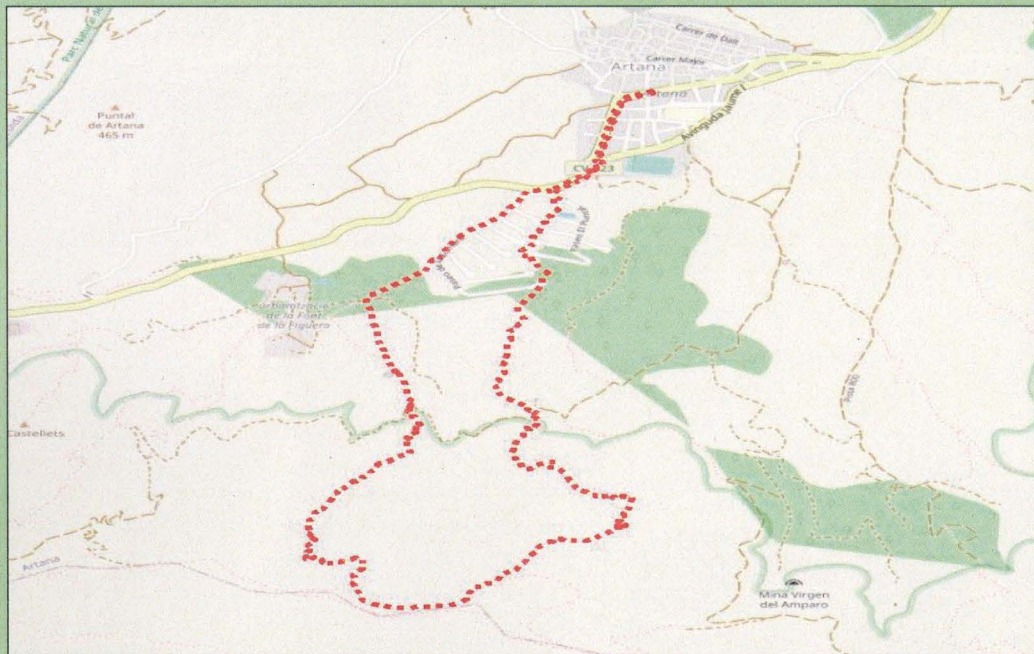
En termes paisatgístics no comparteix cap similitud amb l'entorn, exercint un impacte extrem i sent fàcilment visible.

Es tracta d'espais en els quals la roca mare s'ha quedat al descobert, no sent possible la pal·liació de l'impacte causat.

Penyes Altes.

RUTES PER ARTANA: GAMELLÓ – PENYES BLANQUES

 7,10 Km	 Sí
 429 m	 675 m
 429 m	 254 m
 Moderat	 2:45 h

Ens dirigirem cap a la urbanització “Zorear”, des d’allí agafarem la senda del Gamelló. Aquesta senda ens porta des del poble fins a dalt de l’Ombria. Una vegada dalt, crestejarem seguint el GR-36 fins a agafar la senda de les Penyes blanques, després de passar pel mirador, ens portarà de nou al poble.

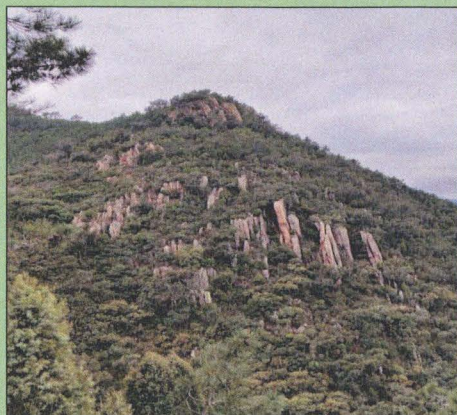

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

LLOCS D'INTERÉS:

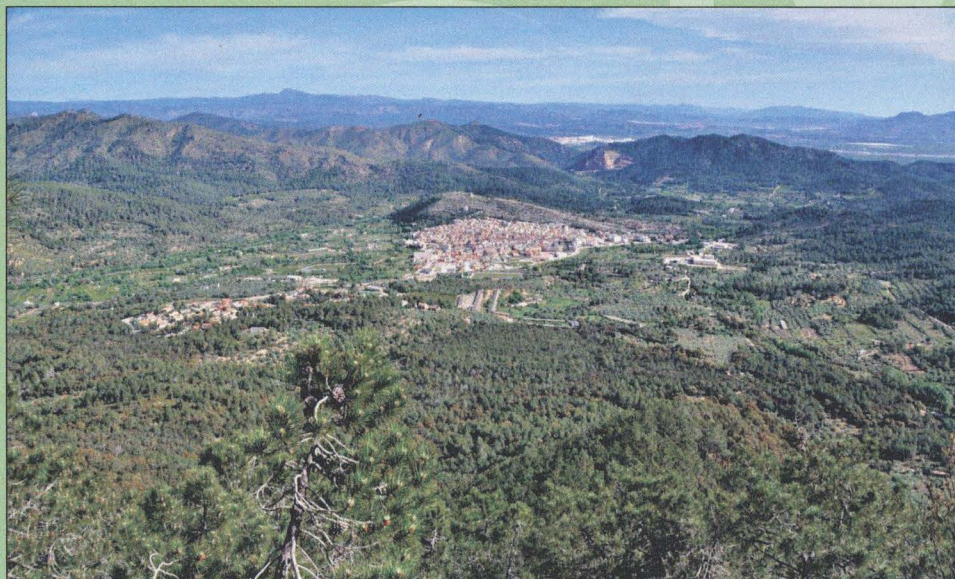
En aquesta ruta no trobarem cap punt d'interès històric, però caminarem per sendes molt boniques i trobarem llocs amb diferents vistes molt espectaculars.

PENYA BAGOT: Són unes penyes que tenen forma de fulles, disposades de forma vertical i que es poden veure a través de tota la vegetació que les envolta.

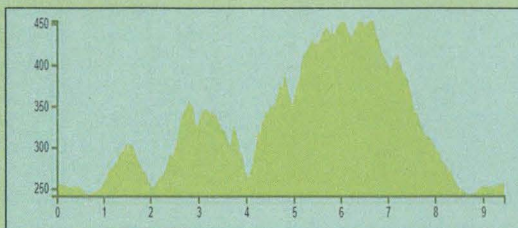
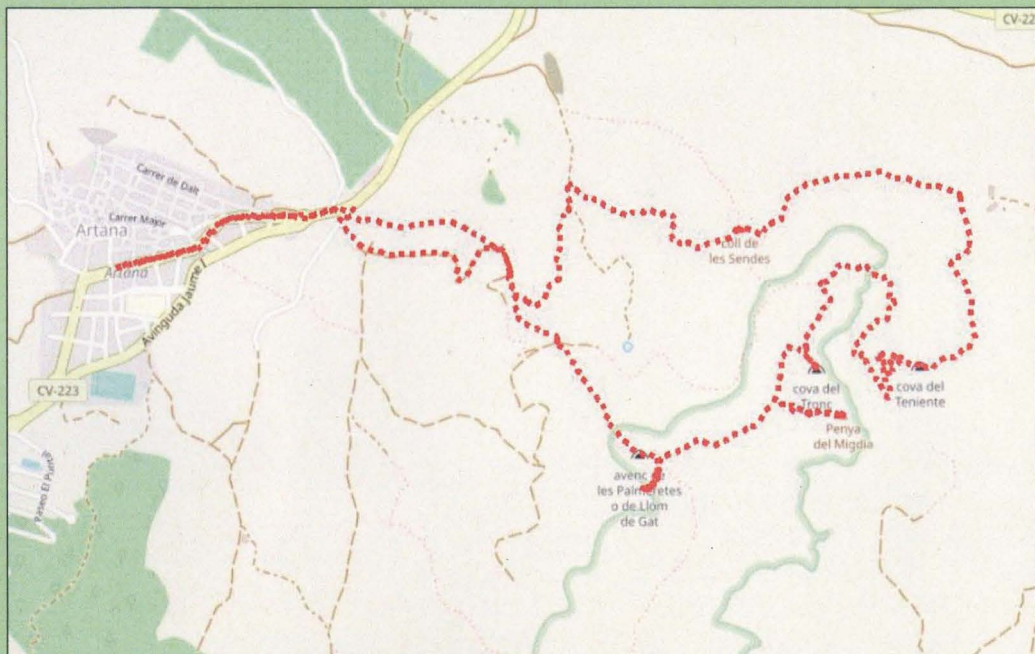
Penya Bagot

MIRADOR DE PENYES BLANQUES: Es tracta d'una penya de pedra plana des d'on tenim una vista de la vall d'Artana i totes les muntanyes que l'envolten. No hi ha cap perill en circular per damunt seu.

Vistes des de el mirador de les Penyes Blanques.

RUTES PER ARTANA: COVA DEL TINENT - COVA DEL TRONC

	9,34 Km		Si
	416 m		454 m
	416 m		241 m
	Moderat		3:30 h

Aquesta ruta rodeja la muntanya anomenada "La Serra". Començarem seguint un antic assegador per on antigament es transportava el ramat d'ovelles. El deixarem per a seguir una senda que ens portarà cap a un corral on antigament hi havia bous. Després trobarem la cova del tinent i remuntarem el barranc per a pujar a la "Penya Migdia". Per acabar baixarem cap al poble per la senda de les "Palmeretes".

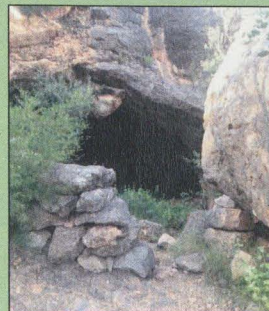

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

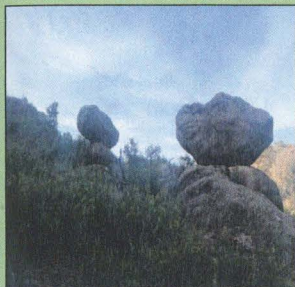
LLOCS D'INTERÉS:

COVA DEL TINENT: Cova a manera de sala, utilitzada per a guardar el bestiar. La sala que constitueix tota la cavitat té uns 12 metres de longitud. En la seua part final posseeix un mur natural que parteix la sala. Aquest mur posseeix un finestral; darrere del qual hi ha una xicoteta cavitat que té 2 metres de profunditat.

PEDRES CAVALLERES: Són pedres que degut a la diferent velocitat d'erosió entre la part inferior i superior es queden equilibrades damunt d'altres pedres, creant un efecte d'ingravedesa. Podem trobar a simple vista les dues que queden actualment. Existeixen fotos antigues on es veu una tercera pedra, però amb el pas del temps va acabar caient al barranc.

Cova del Tinent.

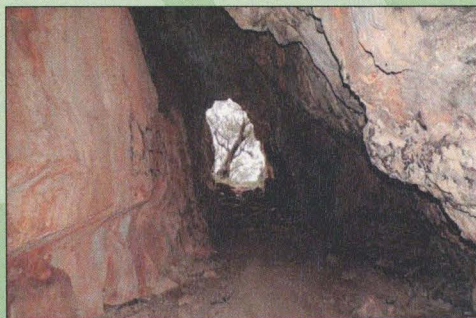

Pedres Cavalleres

Gràcies a la "màgia" que genera l'equilibri de les pedres cavalleres, en la prehistòria es consideraven com a llocs sagrats, on es duïen a terme els rituals per purificar l'ànima dels qui havien marxat, per aquesta raó podem observar altres grans pedres amb una concavitat en la part superior.

PENYA MIG DIA: És la gran paret de pedra que veiem des de la cova del tinent i s'anomena així perquè el sol l'il·lumina quan és migdia, pujarem dalt per a tindre unes grans vistes de La Plana.

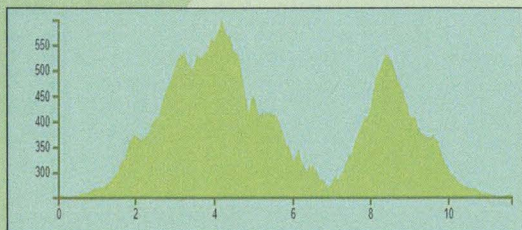
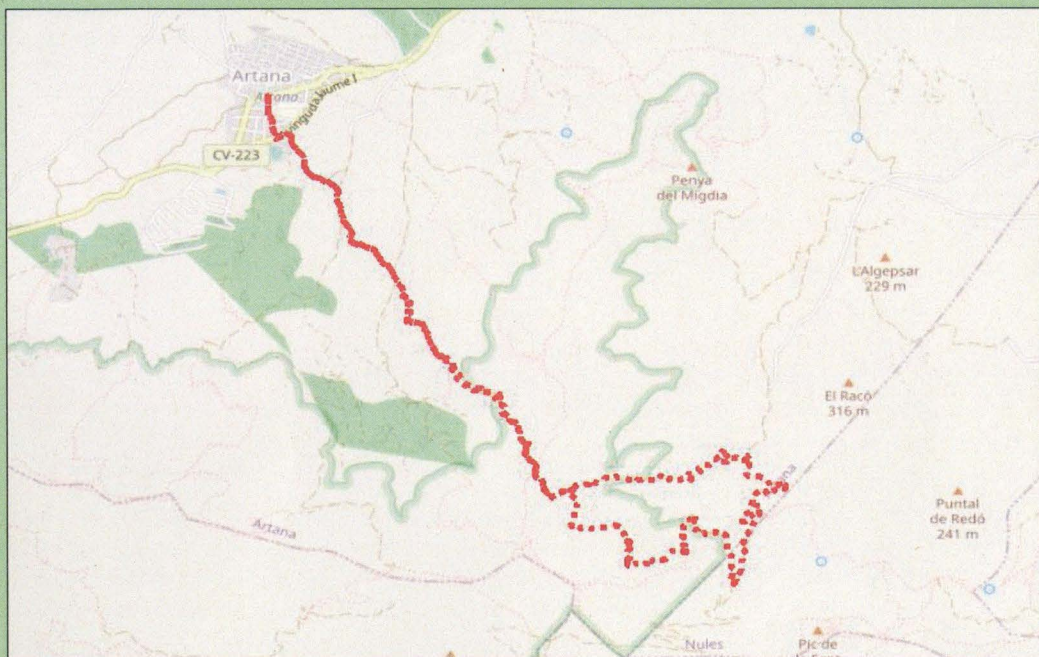
COVA DEL TRONC: Cova sepulcral d'època preibèrica. S'ha trobat ceràmica del Bronze i grans de collaret. Posteriorment s'utilitzava per a guardar el bestiar, ja que és una cova molt àmplia. A la part final existeix un forat per on es pot accedir a les zones inferiors, que arriben a una profunditat màxima de 65 metres. **NO ÉS ACONSELLABLE BAIXAR PER AQUEST FORAT, JA QUE ÉS NECESSARI ACCEDIR-HI AMB MATERIAL TÈCNIC I TINDRE EXPERIÈNCIA.**

Cova del Tronc.

CASETA DE LLOM DE GAT: Data del segle XVIII. Segons conta la gent més gran d'Artana, era el lloc on portaven als leprosos perquè no contagiaren a la gent del poble. Els deixaven el menjar i l'aigua lluny de la caseta perquè pogueren anar a recollir-lo sense perill de contagi.

RUTES PER ARTANA: PENYA L'ÀGUILA – CERVERETES

	11,60 Km		Si
	635 m		599 m
	635 m		251 m
	Difícil		4:30 h

En aquesta ruta pujarem al “Collaet Roig” per la senda del “Clotxó de Pau” i agafarem la senda de “La Penya l'Àguila”, fins a arribar a la “Pista del Racó”, per la qual baixarem fins a agafar la senda de les “Cerveretes” per a tornar al “Collaet Roig” i tornar a casa per on hem vingut.

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

LLOCS D'INTERÉS:

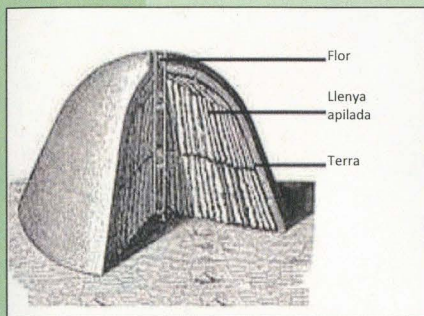
CLOTXÓ DE PAU: Es tracta d'una concavitat escarbada en la roca i coberta amb una cúpula de pedres. La seua funció era recollir i emmagatzemar l'aigua de pluja. Es construïa en zones d'ombra per a evitar que s'evaporara el líquid.

CARBONERES: El lloc de la carbonera era un punt lliure de vegetació dins del bosc fent una replaça d'entre 4 i 6 metres de diàmetre; al perímetre es posaven pedres. A continuació es preparava la llenya tallada verda, la qual podia ser de surera, roure, carrasca o garrofera.

Clotxó de Pau.

La llenya es posava a la carbonera damunt de les pedres. A la part de baix es posaven tronc grossos que després sostingueren branques més menudes fent barraca.

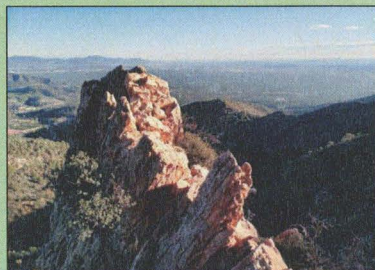
Esquema d'una carbonera.

Després es feia un ribàs d'un metre en tot el perímetre per aguantar la terra, deixant uns forats a la part més baixa que permetien respirar al foc. Seguidament es cobria tota la llenya de brossa i a continuació es tapava amb terra, deixant una obertura dalt d'uns 50 cm al mig, anomenada la *flor*. L'encesa es feia de dalt per avall des de la *flor*, on es posaven rames seques i menudes per facilitar la primera combustió. Aquesta es podia iniciar amb un menat d'argelagues seques o tirant brases enceses.

Una vegada ben encesa, es tapaven i obrien les entrades d'aire per a controlar la combustió. Se sabia l'estat de la carbonera gràcies al color del fum que emetia. El foc, si la carbonera era gran, estava en combustió durant 8 o 10 dies, restant el carboner allí permanent nit i dia, habitant una caseta que prèviament havien construït per fer més còmoda l'estada. Aquesta és una activitat antiquíssima i de gran importància per Artana.

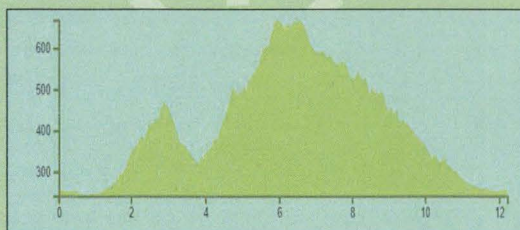
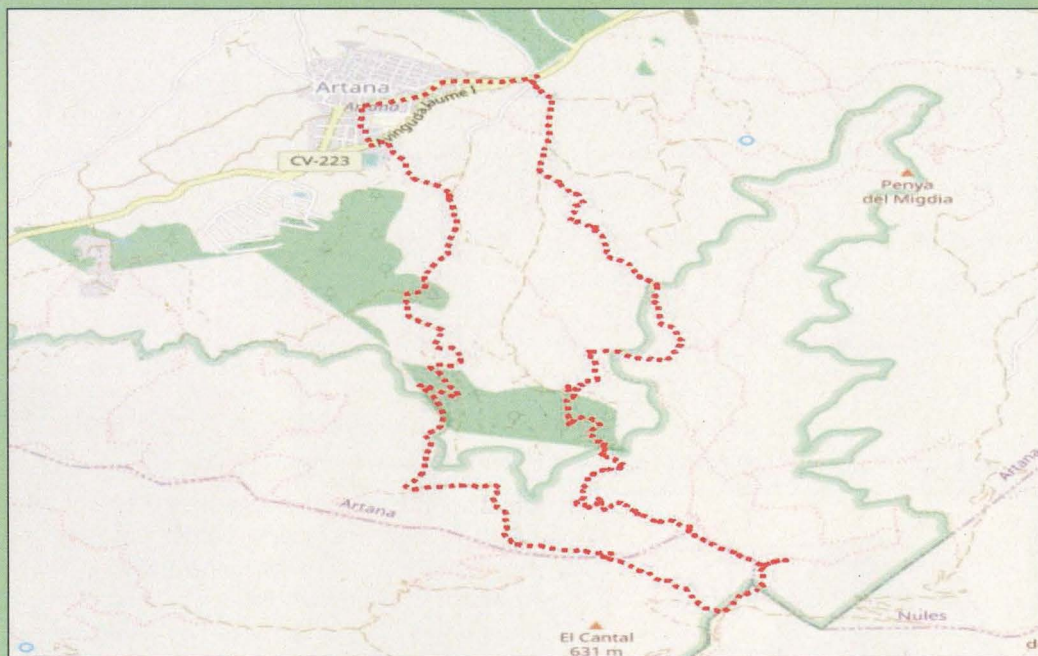
PENYA L'ÀGUILA: Aquest és un impressionant penya-segat visible des de gran part de La Plana on solen fer el niu i criar algunes aus de rapinya.

DEGUT A L'ÈPOCA D'EMPARELLAMENT I CRIA DE LES AUS I AMB L'OBJECTIU DE NO MOLESTAR-LES, LES AUTORITATS DEL PARC NATURAL DE LA SERRA D'ESPADÀ TANCARAN AQUESTA SENDA DES DE MAIG FINS A JULIOL. CAL RESPECTAR AQUESTES DATES, JA QUE ES TRACTA D'ESPÈCIES EN PERILL D'EXTINCIÓ.

Penya l'Àguila.

RUTES PER ARTANA: CLOTXÓ DE XURRA – PUNTAL

	12,22 Km		Si
	604 m		668 m
	604 m		241 m
	Difícil		4:30 h

La ruta començarà pujant a “La Serra” fins a arribar a la Mina 800, des d’ací començarem una forta pujada fins “El puntal”. Finalment tornarem al poble per la pista de la Quadra. Si algú creu que no està preparat per a desnivells tan forts pot pujar al puntal i tornar al poble per la pista de la Quadra. Arribarà abans i per un camí més senzill.

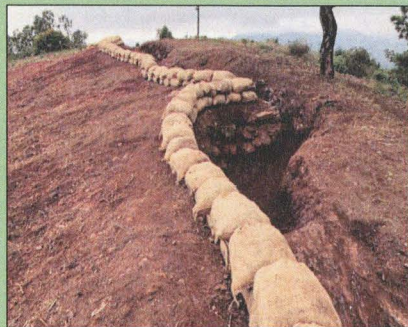

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

LLOCS D'INTERÉS:

CLOTXÓ DE XURRA: Es tracta d'una concavitat escarbada en la roca i coberta amb una cúpula de pedres. La seua funció era recollir i emmagatzemar l'aigua de pluja. Es construïa en zones d'ombra per a evitar que s'evaporara el líquid.

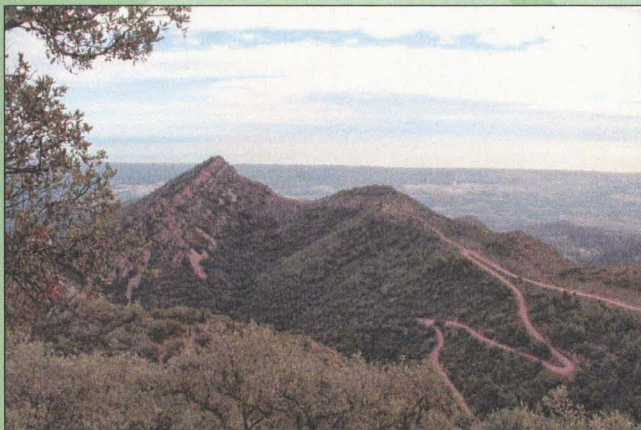
LES MUNTANYES DE LA GUERRA: El Puntal conserva restes importants de la Guerra Civil. Podrem trobar trinxeres, casetes de comandància i fins i tot un niu de metralladores. Trobarem també un cartell informatiu sobre "Les muntanyes de la guerra".

Trinxera restaurada.

Aquestes fortificacions formen part de la línia XYZ que s'estenia des del mar Mediterrani fins a l'interior de la Comunitat Valenciana. recorren 150 quilòmetres al llarg de quaranta-dues poblacions. Des d'Almenara, a Castelló, fins a Santa Cruz de Moya, ja a Conca, secundant-se en les crestes muntanyenques adjacents a la mar, la Serra de Espadà i després les del Toro i Javalambre, aquesta última a la província de Terol.

Van ser construïdes pel bàndol republicà i posteriorment conquerides per les tropes de Franco, qui, malgrat aquesta conquesta, no va aconseguir el seu objectiu: sobrepassar la línia cap a València. Així que ací es va estancar el front de batalla i les seues restes han estat abandonades 80 anys.

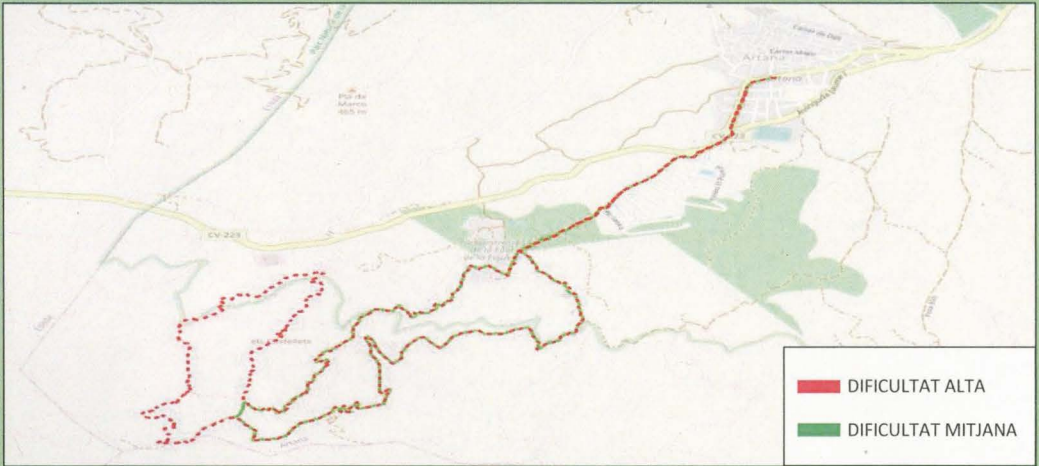

Vistes des del Puntal.

EL PUNTAL: És un dels cims més emblemàtics del poble, des de dalt es pot observar gran part de La Plana, El Pic de Font de Cabres i cims importants de la Serra d'Espadà (Bellota, Aljub, Batalla, Espadà...) y la serra Calderona (Mola de Segart, Garbí, Puntal de l'Abella...).

Aquestes característiques van fer que el Puntal fora un punt estratègic durant la Guerra Civil. En el seu punt més alt hi ha un punt geodèsic.

RUTES PER ARTANA: CASTELLETS

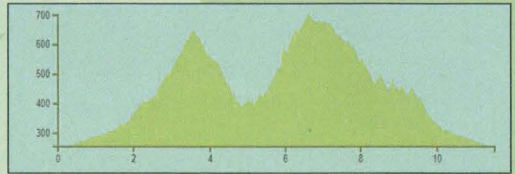
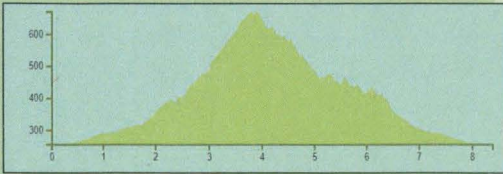

DIFICULTAT MITJANA

	8,38 Km		Sí
	473 m		665 m
	473 m		254 m
	Difícil		3:00 h

DIFICULTAT ALTA

	11,68 Km		Sí
	817 m		701 m
	817 m		254 m
	Molt difícil		5:30 h

Pujarem cap a la urbanització Zorear i ens dirigirem cap a “La Font de la Figuera”. Començarem pujant al barranc de la Canaleta, a l'arribar dalt baixarem per la senda dels Castellets i passarem prop de “La font del Barber” que actualment és l'embotelladora d'Orotana. Tornarem a remuntar pel barranc de la Baldriana i baixarem cap al poble per una pista forestal.

Escanejant aquests codis QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

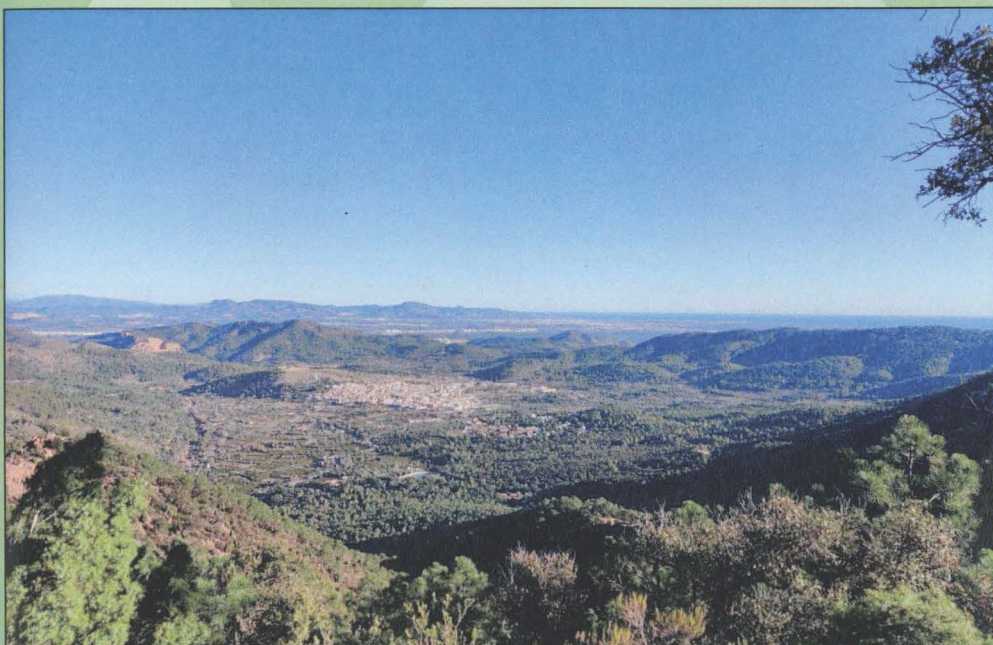

RUTES PER ARTANA: CASTELLETES

Aquesta ruta està dividida en dues parts, ja que completa té una dificultat prou elevada, s'ha buscat una alternativa perquè la gent menys preparada tinga l'opció de fer la meitat. També es pot agafar un desviament que ens portara fins a la ruta PLA DE MARCO - ERMITA

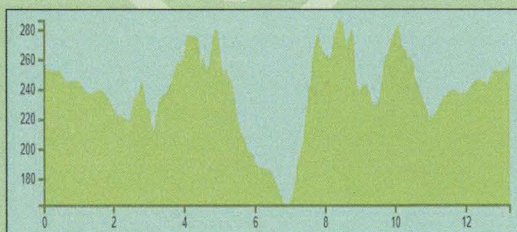
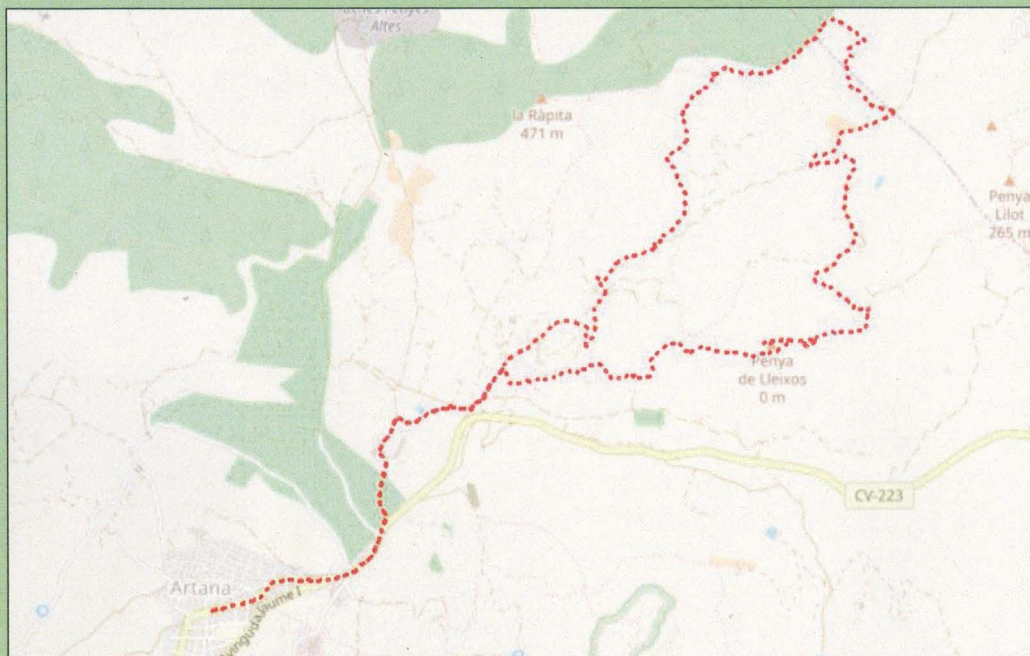
En la ruta no trobarem cap punt d'interés històric, però caminarem per sendes que antigament eren utilitzades per a transportar el suro des de les sureres fins al poble. El fet que sols es gastaren per a l'extracció de suro implica que les pujades i baixades tenen un desnivell prou elevat, es buscava el camí més curt per arribar a les sureres sense importar la dificultat, ja que el suro s'extrau una vegada cada 10 anys aproximadament. El suro es baixava al poble amb l'ajuda d'animals, que portaven tota la carrega. Per aquesta raó no calia tindre una senda amb moltes revoltes per a fer-la més accessible a la gent, simplement el camí més curt per a poder pujar cada any que tocava extraure el suro d'aquesta zona.

Durant tota la ruta estarem envoltats per boscos de pins i sureres. A l'arribar al punt més alt de la ruta tindrem unes vistes panoràmiques de tota la vall on es troba Artana.

Vista des de les penyes dels Castelletes.

RUTES PER ARTANA: MALLADES – PENYA DE LLEIXOS

	13,24 Km		Sí
	330 m		286 m
	330 m		162 m
	Moderat		4:00 h

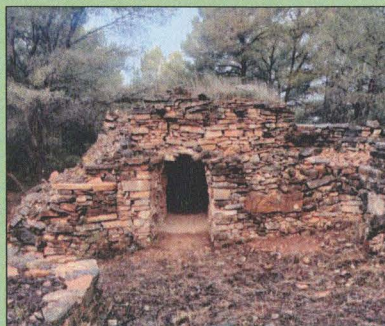
Deixarem el poble en direcció al colladet de Betxí i ens desviarem a la dreta, cap a la zona de les Mallades. Per una senda arribarem fins al colmenar i veurem la penya de lleixos. Baixarem novament al barranc de Betxí i pujarem cap al racó de la gitana. Finalment baixarem pel colladet de Parrús i tornarem cap al poble.

Escanejant aquest codi QR amb la càmera del mòbil accedireu a la pàgina web de wikiloc on trobareu la ruta amb més informació, indicacions i descàrrega de la ruta.

LLOCS D'INTERÉS:

CASETA DE PERE JUAN: És menuda, feta amb la tècnica de construcció de pedra seca, molt utilitzada en l'antiguitat. Té dues habitacions que compten amb una cúpula en la part superior que actua de sostre. En la guerra civil servia de refugi.

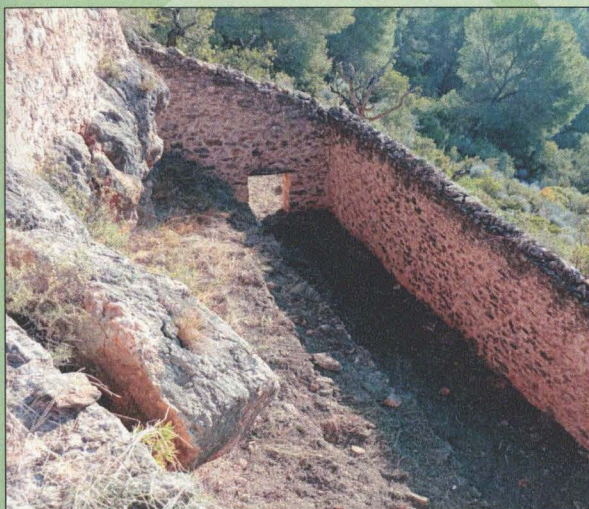

Caseta de Pere Juan.

TRINXERES: A diferència de les altres que podem trobar en la zona, aquestes no estan excavades. Es tracta de xicotets muntons de pedra apilada, a forma de protecció. Estan separades entre elles.

COLMENAR: Es tracta d'un corral on antigament es guardaven les colmenes, està orientat cap al sud-est perquè el sol entrara la major part del dia. Les parets són altes i a la part superior tenen pedres soltes perquè els animals no pogueren botar i agafar la mel. Aquest colmenar està dividit en dues parts, separades entre elles per un gran tallant de pedra.

En el seu interior trobem ribassos on es deixaven les colmenes. Antigament, aquestes colmenes es fabricaven amb troncs de surera, i rebien el nom de vasos. Es buidaven, i a l'interior es col·locaven rames fines de forma transversal. Aquestes rames ajudaven a les abelles a fixar el panal. En la part inferior es feia un forat perquè les abelles pogueren entrar i eixir.

Part inferior del colmenar.

PENYA LEIXOS: Aquesta penya rep el seu nom gràcies a la seua formació, ja que està constituïda per roques que al trencar-se o erosionar-se es queden amb forma de lleix.

CLOTXÓNS DE PARRÚS Y DE LA

GORRETA: Es tracta d'unes concavitats escarbades en la roca i cobertes amb una cúpula de pedres. La seua funció era arreplegar i emmagatzemar l'aigua de pluja. Es construïa en zones d'ombra per a evitar que s'evaporara el líquid.

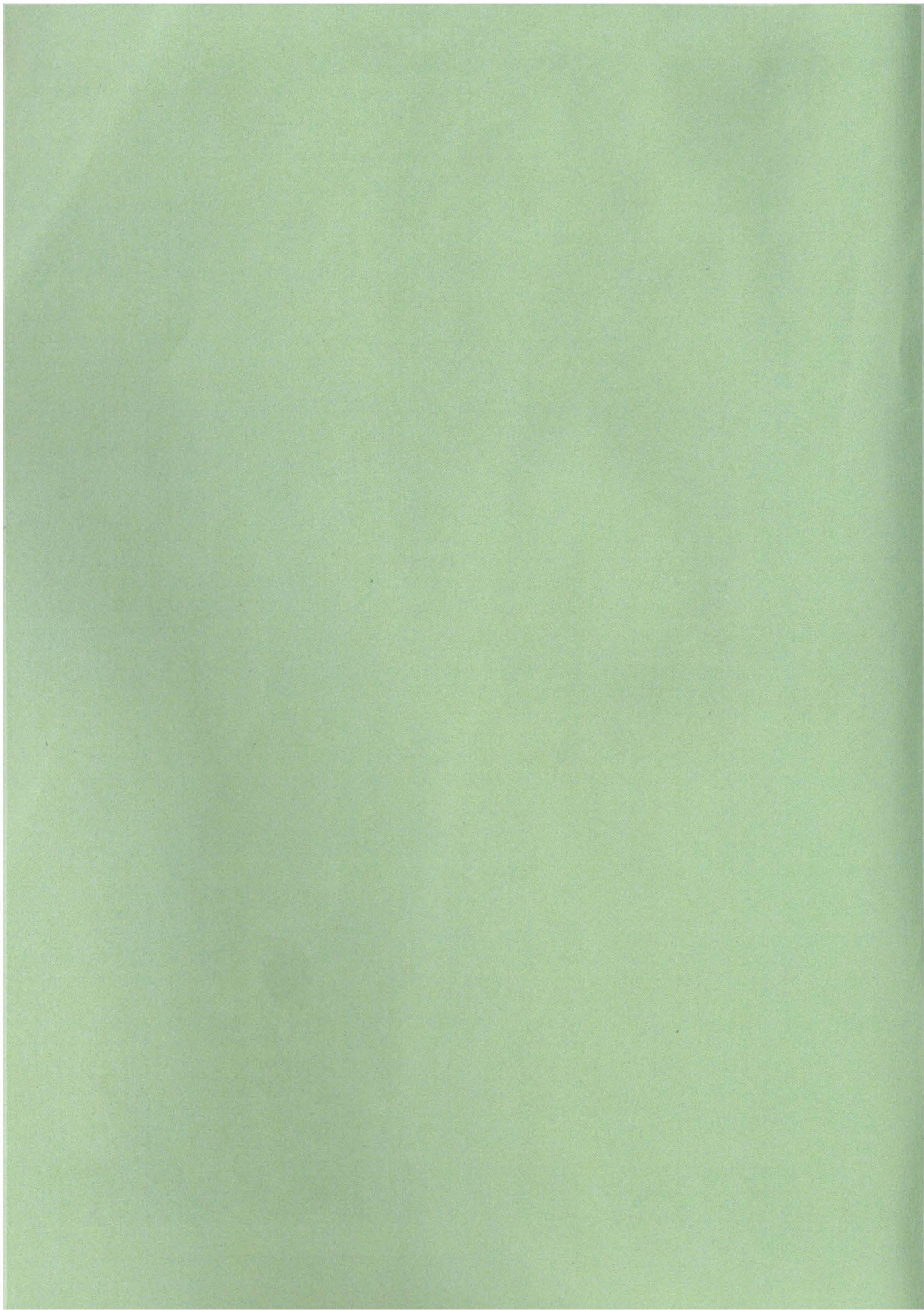
BIBLIOGRAFIA

Pàgines web

- <https://artanapedia.com/textos-etnologia/historias-oficios/>
- <https://artanapedia.com/rutes/excursio-penya-aguila-carboneres/>
- <https://artanapedia.com/textos-etnologia/artana-y-sus-pobladores-los-mineros/>
- <https://www.vadesentits.com/forn-de-calc>
- http://www.cuevascastellon.uji.es/articulos/artana_elaboracionmapaprehistorico.pdf
- <http://www.cuevascastellon.uji.es/ES6D01.php?id=419>
- <http://www.cuevascastellon.uji.es/ES6D01.php?id=417>
- <http://www.cuevascastellon.uji.es/ES6D01.php?id=1910>
- <http://caminandoconcarlos.blogspot.com/2019/04/al-puntal-de-artana-desde-alfondeguilla.html>

Documents

- Itineraris del parc natural del desert de les palmes.
- Guia de senderisme Espadà – Millars.
- Cartell informatiu Caseta del tio Xoto.
- Mapes històrics d'Artana.

A causa de les condicions de la impressió aquesta guia sols està impresa en valencià. Si algú vol obtindre el mateix document en castellà, el pot descarregar gratuïtament en format PDF escanejant el codi QR.